

Stills uit Le fabuleux destin d'Amélie Poulain

Het gebruik van filmfragmenten in het vreemdetalenonderwijs; een voorbeeld

De filmscène als authentiek lesmateriaal brengt de vreemde taal in de klas, helpt de leerling over de taalbarrière heen en verlevendigt de lessen. In dit artikel werkt Tin van Arkel een algemeen stappenplan uit ter didactisering van filmmateriaal en past hij het toe op *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain*.

Tin van Arkel

Sinds jaar en dag hebben veel docenten (en leerlingen) behoefte aan verlevendiging van de vreemdetallessen met behulp van audiovisueel materiaal. Zeker in een tijdperk waarin leerlingen van kindsbeen af worden overspoeld door beelden, is het zaak om van dat 'communicatiekanaal' regelmatig in de klas gebruik te maken.

De speelfilm, bedoeld om de kijker te vermaken of te ontroeren, lijkt op het eerste gezicht niet de meest geschikte uitingvorm daarvan voor het taalonderwijs. Dat medium is immers niet gemaakt voor het onderwijs, houdt bijvoorbeeld geen rekening met opbouw in talige moeilijkheidsgraad. Toch is het mogelijk om (korte) scènes uit films zo te kiezen dat ze goed gebruikt kunnen worden naast de dagelijkse leergang om de leerling te prikkelen tot communiceren in de doeltaal, hem uit te dagen tot actief meedoen en nadenken, zodat hij plezier krijgt, en houdt, in het gebruik van de vreemde taal.

In dit artikel wordt eerst een algemeen stappenplan gepresenteerd waarin ideeën worden aangedragen ter didactisering van filmfragmenten. Daarna volgt een voorbeeld van de toepassing ervan aan de hand van een fragment uit een zeer populaire Frans speelfilm.

STAPPENPLAN

STAP 1 Keuze van een scène

Film bestaat uit twee kanalen, geluid en beeld, die – soms – elkaar verklaren en aanvullen. Bij de keuze van een scène moet erop gelet worden dat beide kanalen goed op elkaar zijn afgestemd. De leerling moet bij het beluisteren van de gesproken tekst de leemten in zijn talige kennis kunnen compenseren met de beelden die de tekst illustreren. Daarom is het wenselijk dat de leraar bij zijn keuze erop let dat de moeilijkheidsgraad van de scène net uitgaat boven het beheersingsniveau van de doelgroep (niveau n+1).

STAP 2 Introduceren, mobiliseren van voorkennis

Het behandelen van een filmscène verloopt stapsgewijs. Voordat de leraar het fragment laat zien, introduceert hij de film en plaatst hij de scène in context. Om te voorkomen dat de leerling zich passief voor het beeldscherm installeert, geeft de leraar ter voorbereiding op het onderwerp opdrachten die de voorkennis van de leerling mobiliseren en zijn belangstelling wekken. Door de leerling van tevoren voorspellingen te laten doen over personages, decor en handelingen zal hij nieuwsgierig worden en de scène met oplettendheid gaan bekijken.

De leraar zorgt er in deze fase voor dat essentiële woorden vast ter sprake komen. Dit kan in de vorm van een bepaalde opdracht, zoals bij een scène over een verkeersongelukje waarbij een schadeformulier wordt ingevuld. Wanneer de leerlingen van tevoren in de doeltaal een schadeformulier bestuderen, leren ze een aantal basiswoorden kennen.

STAP 3 Beeldinfo opsporen en verwerken

Om de leerling maximaal te laten profiteren van de beeldinformatie laat de docent het fragment zien zonder geluid, met de opdracht om aan de hand van de gemobiliseerde voorkennis de belangrijkste informatie op te sporen.

Bij gebruik van dvd kan het fragment licht vertraagd worden vertoond, zodat de leerling de tijd krijgt de handeling in zich op te nemen en relevante informatie vast te leggen. De leraar noteert de waarnemingen van de leerlingen op het bord en maakt een lijst van de opeenvolgende handelingen.

Voor een goede verwerking van en inleving in het beeldverhaal vraagt de leraar vervolgens (in de doeltaal) commentaar te leveren op de personages, hun gedrag, uiterlijk en hun handelingen, en voorspellingen te doen over de gesproken tekst.

Deze fase is essentieel voor het succes van de les. In de praktijk blijkt dat de leerlingen spontaan de belangrijkste informatie opsporen, zich betrokken voelen bij het geven van commentaar op de personages en elkaar soms zelfs corrigeren. De leraar kanaliseert de opmerkingen en stuurt erop aan dat de doeltaal gebruikt wordt zonder de onderlinge uitwisseling te blokkeren door correcties van zijn kant.

De bij de introductie aangereikte basiswoorden zullen in deze fase al toegepast kunnen worden.

STAP 4 Zoekend luisteren

De leraar laat nu de gesproken tekst één- of tweemaal horen met de opdracht de passages op te sporen die

corresponderen met de beelden. Nieuwsgierig om te weten of zijn voorspellingen kloppen zal de leerling al luisterend gaan zoeken naar de kernboodschap waarbij hij zich niet laat blokkeren door onbekende elementen.

Het fragment wordt nogmaals in z'n geheel bekeken en beluisterd om de resultaten te controleren.

STAP 5 Aanvullend lezen

De leraar deelt de tekst uit waarin de leerling de resultaten verifieert en de passages opspoorde die hem bij het luisteren zijn ontgaan. Onbekende elementen kunnen over het algemeen worden verklaard vanuit de context en met behulp van de aansluitende beelden.

Indien de gesproken tekst te veel onbekende elementen bevat voor het beheersingsniveau van de doelgroep, maar de beelden zo redundant zijn dat zij de tekst voldoende verklaren, kan de leraar, na het bekijken van het fragment, de tekst in een bepaalde vorm uitdelen. Hij voegt dan een leesopdracht toe die de leerling uitnodigt de leemten in zijn kennis aan te vullen met behulp van de context en de corresponderende beelden. Vervolgens laat hij de scène horen om de resultaten te controleren.

SAMENVATTEND Het werken met filmfragmenten in de klas stimuleert de leerling spontaan te reageren en ontwikkelt zijn zelfredzaamheid in de vreemde taal. In tegenstelling tot de gebruikelijke taallessen waarbij het vaak gaat om de lesstof op zich, gaat het hier om de vreemde taal als communicatiemiddel tussen de leerling en de leraar, en de leerlingen onderling, waarbij de leerling de taal mag hanteren naar eigen behoefte en met eigen middelen. De onbekende woorden die hij in de scène tegenkomt, vormen geen belemmering, hij kan ze verklaren door voorkennis en beeldinformatie. Dat geeft zelfvertrouwen en plezier in de taal.

Hierna volgt een voorbeeld van de manier waarop een filmfragment kan worden gedidactiseerd.

AMÉLIE POULAIN: EEN VOORBEELD

Taalfunctie: iemand voorstellen en zeggen waar hij van houdt en niet van houdt.

Niveau: 4 à 5 havo/vwo.

Oorspronkelijke film: *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* van J.P. Jeunet.

In een scène worden de ouders van de hoofdrolspeelster Amélie voorgesteld in een serie opeenvolgende tableaux waarin zij laten zien waar zij al dan niet van houden, begeleid door het commentaar van een *voix off* (voice-over). Om de scènes te begrijpen is geen voorkennis nodig, het fragment heeft een duidelijk begin en einde en staat op zichzelf. Het is voldoende de leerlingen te vertellen dat ze in een reeks beelden te zien krijgen waar de ouders van een klein meisje (Amélie) van houden en niet van houden, dat haar vader Raphaël Poulain een voormalig militair arts is en haar moeder Amandine Fouet, een neurotische onderwijzeres. Het taalgebruik is rijk, maar door de perfecte overeenkomst tussen beeld en tekst laten de onbekende elementen zich goed raden.

Stap 2: Mobiliseren van voorkennis (Stap 1 – scène-keuze – kan bij dit voorbeeld worden overgeslagen)

Elke leerling schrijft in het Frans op een briefje waar hij (niet) van houdt, de briefjes worden opgehaald, kriskras

uitgedeeld en voorgelezen. Gezamenlijk wordt de herkomst van elk briefje geraden. Om de spanning erin te houden tot het einde geeft eenieder na afloop pas aan of de veronderstellingen klopten.

De film wordt ingeleid en de personages voorgesteld. Dan volgt een brainstorming in het Frans over het uiterlijk en leeftijd van de beide personages en waar zij al dan niet van houden.

Stappen 3 tot en met 5: Kijken, lezen, luisteren

- De scène wordt vertraagd vertoond zonder geluid met de opdracht voor elk *tableau* een kernwoord te noteren. Inventarisatie op het bord.
- De opdrachten worden uitgedeeld (zie kader) en de leerlingen bestuderen de tekstfragmenten die niet op volgorde staan in het schema, waarbij ze zich concentreren op de bekende elementen en proberen deze te koppelen aan de beelden. Vervolgens proberen ze met behulp van de beeldinfo de onbekende woorden te verklaren. Zonodig wordt de scène nogmaals bekeken. In het schema kan voorlopig aangekruist worden wat bij wie hoort.
- De scène wordt beluisterd om de resultaten te controleren en aan te vullen met 'oui' of 'non'. Bij inventarisatie gaat de leraar na of alle onbekende elementen goed 'geraden' zijn.

Extra: Spelactiviteiten

De duidelijke structuur en het rijke vocabulaire lenen zich ook uitstekend voor allerlei activiteiten zoals:

- Mime: een leerling beeldt iets uit. De klas raadt om welke handeling het gaat. Wie de juiste Franse formulering vindt, heeft een punt.
- Rollenspel: de leerlingen bereiden in tweetallen een act voor waarbij A de *voix off* is en B uitbeeldt waarvan hij (niet) houdt. ■

NOOT

Voor het gebruik van filmfragmenten in de klas moet toestemming gevraagd worden aan de producent met vermelding dat het materiaal uitsluitend bestemd is voor onderwijsdoeleinden zonder winstbejag.

Het in dit artikel gebruikte model is afkomstig uit het derde deel van de serie *C'est tout vu*, een verzameling *fiches pédagogiques* bij filmfragmenten op video of dvd. Zie <www.ark-edu.nl>.

LITERATUUR

Arkel, T. van. (2005). *Cinéma et classe de langue étrangère. Le français dans le monde*, 341, 26–27.
Lancien, Th. (1991). *Le document vidéo* (Collection Techniques de classe). Parijs: Clé International.

REMPILIR LES CASES AVEC 'OUI' OU 'NON'

	Il aime	Elle aime
Avoir les doigts plissés par l'eau chaude du bain		
Arracher de grands morceaux de papier peint		
Être effleurée de la main par quelqu'un qu'elle n'aime pas		
Surprendre un regard de dédain sur ses sandales		
Aligner toutes ses chaussures et les cirer avec soin		
Avoir les plis du drap imprimés sur la joue le matin		
Pisser à côté de quelqu'un		
Vider son sac à main, bien le nettoyer et tout ranger enfin		
Sortir de l'eau et sentir coller son maillot de bain		
Les costumes des patineurs artistiques de TF1		
Vider sa boîte à outils, bien les nettoyer et tout ranger enfin		
Faire briller le parquet avec des patins		

Foto: Anda van Riet

'Je hoeft geen deskundige te zijn om ict toch zinvol in te zetten in je les'

Dirk Tuin

Hoe zijn die projecten ontstaan, wat behelzen ze en vooral, wat kun je er in je onderwijs mee?

'De aanzet voor de projecten werd twee jaar geleden gegeven. Het ministerie van OCW had het Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen aangewezen als expertisecentrum voor ict en mvt en subsidie gegeven voor verschillende activiteiten. In dit kader werd een conferentie georganiseerd, degenen die zich aangemeld hadden kregen van tevoren als opdracht mee een idee te verzinnen voor een ict-project waarbij een concreet probleem wordt opgelost in het talenonderwijs. Een aantal van deze ideeën werd gebundeld en vervolgens uitgewerkt

Alessandra Corda is als consultant betrokken bij verschillende projecten op het gebied van talen en ict, in Nederland en daarbuiten. Dirk Tuin ging bij haar op bezoek, omdat ze nauw betrokken is geweest bij een viertal interessante ict-projecten, die met middelen van Werkplaats Talen zijn gefinancierd.

in vier projectvoorstellen die bij Werkplaats Talen zijn ingediend en gelukkig allemaal zijn gehonoreerd. In alle projecten hebben docenten en leraren in opleiding met lerarenopleiders of medewerkers uit pedagogische centra samengewerkt. De resultaten zijn via het web voor iedereen toegankelijk en toepasbaar in de eigen lessituatie.'

Wie hebben de ideeën geleverd voor de projecten die uiteindelijk gestart zijn?

'Het idee voor het project *Skype voor synchrone communicatie* kwam van John Daniëls, die het project heeft uitgevoerd met docenten van twee scholen. Er is veel uitwisseling geweest tussen het Skypeproject en een